

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XII. V Ljubljani v saboto 22. julia 1854.

List 58.

Od reje kuretine na Angleškem.

Našim gospodinjam.

Angleži (Englendarji) so naj bistrejše glavice za vse, in ker jih drugi narodi doiti ne morejo, jim zabavljajo. Anglež se pa smeja zabavljicam in si iz vsacega kamna kuje dnar.

Veliko smo že od kmetijstva in živinoreje na Angleškem v „Novicah“ govorili; morebiti da vstremo našim gospodinjam, ako jim povemo enkrat tudi kaj od tega, kako kuretino redé na Angleškem.

Naj poprej jim povemo, da 19. in 20. dan pret. mesca je v Novem Kastlu bila očitna kurja razstava. Kaj nek še? — bo marsiktera naših gospodinj rekla — kokoši na ogled razstavljati! Kokoši, kokoši, da! in sicer 287 gospodarjev in gospodinj je poslalo svojo žival na ogled, in od vsih krajev so vreli ljudje skupej gledat razstavljenokošarstvo, tako, da v 2 dnéh jih je privrelo čez 3000.

Naj lepši kokoši in petelini so bili španjskega in hamburskega plemena, vse pa so prekosili Kóhinhinarji (to je, pleme iz angleških zadnjih Indij v Azii); 59 kokoš in petelinov tega plemena je bilo z darili poslavljenih; naj lepši petelin „Sir Charles Napier“ je vagal 13 funtov in pol, naj lepše kokoši po 11 funtov in nekaj čez. Med razstavljenimi jajci je bilo eno od španjske kokoši, ki je bilo 9 pavcov in pol dolgo in 10 lotov težko.

Po tem dokazu, da so Angleži tudi mojstri v reji kuretine, bomo povedali kako ravnaajo.

Da izredé velike in močne piščeta, zbirajo vselej le naj večji jajca od naj boljših kok elj za izvaljenje in jih na zračnem, hladnem in suhem (ne zatuhlem) kraju tako dolgo hranujejo, dokler se kaka močna kokoš ne pripravlja valiti jih. Taki naredé potem v kakem tihem in gorkem kotiču gnjezdo iz sená ali mehke slame in ji podtaknejo 10 do 12 jajc. Marsiktera gospodinja še loči take jajca, iz katerih se bojo izvalili petelinčiki, od taci, iz katerih bodo putike; to pa tako spoznajo: tiste jajca, v katerih, če se proti luči ali soncu deržé, se prazni prostor na koncu jajca enmalo na strani zapazi, bojo večidel putike; če je pa ta prazni prostor ravno na koncu (na špici) ali pa v sredi, bojo petelinčiki. Pri pregledovanju pa se jajca ne smejo pretresti, ker sicer ne bo nič iz njih, ako se rumenjak poškodje.

Koklja, kadar jajca leže, se mora dobro kermi (futrati), čiste vode mora dosti imeti piti; pri pokoju naj bo, in jajca se ne smejo več prijeti, kadar že na njih sedi. Če je vreme merzlo, mora biti na gorkem in suhem, in večkrat na dan se ji mora dajati drobnega testa iz ovsene moke. Piče mora dovelj imeti in pa na gorkem biti, da ne opeša.

Če ne vsako leto, se mora saj vsako drugo leto nov petelin jim dati, da bojo kokoši močne

in zdrave piščeta legle. Zatega voljo naj bo pri vsaki hiši tudi le malo kokoš; če jih je preveč vkup, ležejo le malo jajc. Če kokoši le samo kupljeno pičo dobivajo, se ne spleča njih reja; dobiček je le, če dosti tacega vžijejo, kar ni za drugo rabo ali bi se sicer pogubilo. Če se jim zraven tega pustí še majhen kos zemlje, ki je z ajdo obsejan, da zamorejo tam okoli hoditi in se od ajde rediti, se odebelé brez posebne skerbí in velicih stroškov.

Veliko vreden je kurjek, ki se dá s tim pomnožiti, da se večkrat v njih kurnike šote ali ilovce raztroši, na to pa enmalo peska; vse to naj se včasih pomeša s kurjekom, ki je toliko vreden kakor ptuji dragi guano ali tisti tičjek, ki ga pod tim imenom na prodaj vozijo iz daljnih primorskih krajev, kjer se očéja tisuč in tisuč tičev.

Gospodarske skušnje.

Plesnjivo vino

se lahko in gotovo zboljša, če se dene 40—50 kutinih klojcev, opresnih ali suhih, v polovnjak plesnjivega vina, potem sod zabije in čez 5 do 7 tednov vino pretoči. — Tudi za jabelčnico in hruškovico to velja. Živkov.

Ena naj večjih napák o sadjoreji.

Mnogo napčnega se še zmiraj godí o sadjoreji. Ena naj večjih napák je, da se sadne drevesa pregosto eno zraven drugega sadé, kar v poznejih letih, kader se drevje razrase, rodovitnost njih zlo zaderžuje. Prava daljava ene jablane ali hruške od druge je 32 do 36, češinj 24 do 30, višinj in češpelj (sliv) 20, orehov 40 čevljev. Pinkert prakt. Landw.

Močec v krompirju zvediti.

Če je krompir bolj moknat ali kašnat, bolji je za jéd, za živinsko pičo in za vsako drugo rabo v obertnii. Močec (Stärkemehl) dá krompirju pravo dobroto in ceno. Kako pa to zvediti: kateri krompir ima več močca v sebi? Rödiger priporoča v svoji novi in vse hvale vredni knjigi: „Die beste Kartoffelkulturmethode“ sledečo prav lahko preskušnjo: „Vzemi krompir in ga prereži čez pol; potem dergni eno platnico z drugo, in položi obé polovici na stran. Sok, ki se je po tem dergnjenju napravil, se bo posušil in bel prah (bela štupa) se bo naredila po obéh platéh — in ta beli prah je močec. Če se ne naredí nič tega prahu po krompirju, je to znamenje, da je krompir celó malo moknat, in tak krompir je malo vreden. Krompir srednje debelosti, okoli 3 do 6 lotov težek, ima večidel naj več močca v sebi, in tak je tudi za vsako rabo naj bolji. — Samo po sebi se razume, da ni treba vsacega krompirja posamesno tako poskuševati; če je

krompir na eni njivi edinega semena, je dosto, ako se le s kakimi tremi to poskusi, zvediti vrednost celega krompirjevišča. (Rödiger „d. b. Kart.“)

Premišljevanje

narave in previdnosti božje v nji.

Poslovenil Mihael Verne.

Nezmerno bogastvo narave.

Lahko se prepričamo, da narava svoje zaklade z veliko darljivostjo deli, če neskončno množico ljudi premislimo, ki iz rok te dobrotljive matere živež, obléko in veselje dobivajo. Ker pa to našega serca znabiti zato spodobno ne gane, ker se vsak dan godí, se hočemo k tistim stvarém obrniti, ki le za nas bivajo, pa se navadno vendar zaničujejo.

Narava preskerbí čez vse število veliko množico živih stvari v zraku, na zemlji in v vodi. Še tiste živali, ki pičo od nas dobivajo, previdi vendar prav za prav narava. Trava, ki brez obdelovanja raste, je njih poglavna hrana. Celo ribje kardelo ne dobí od nas kar perišča hrane, razun če mu jo za kratek čas dajamo. Gojzdi rodé želod za pitanje, senožeti in hribi travo, in polje plevél. Med ptíci so vrabci naj bolj zaničevani in znabiti da jih je naj več na svetu. Njih množica je tolika, da bi cesar francoski z vsimi pridelki svojega kraljestva preubog bil, jih eno leto prerediti. Narava jih redí s hrano iz svojih nezmernih zakladnic, in — vrabci so vendarle narmanjši del njenih hranjenikov. — Število merčesov je toliko, da bo še marsikakšno stoletje preteklo, prej ko bomo v stanu njih razne verste in razne plemena spoznati in naznačiti. Koliko utegne nek mušíc biti? In koliko plemen jih je? Čutimo jih, ko nas pikajo in v zraku pred nami igrajo. Krí, ki nam jo izpijejo, jim je le prigodna hrana, in smé se reči, da na vsako mušico, ki človeško ali živalsko krí pije, jih milion in milion živí, ki kerví ne okusijo. Česa živé vse te stvari? Kar pestí zemlje se ne najde, v kateri bi merčesi ne živeli, ko bi imeli tudi le ostanjki družih merčesov njih živež biti. V vsaki kaplji vode se najdejo stvari, katerih hrana in množitev je nezapopadljiva.

Tako nezmerno bogata stvari je narava, in ravno tako bogata je hrane za-nje. Toda ne narava, temuč le Stvarnik je toliko bogastvo v naravi napravil. Od njega ima vsaka stvar živež in prebivališče. Za vsako dá travi iz zemlje rasti; vsaki dá njeni naravi pristojne hrane najti; nobena ni v njegovih očéh tako malo vredna, da bi ljubeznivo na-njo ne gledal in ji hrane ne dajal. In v tem se razodeva velikost vsega oblastnega Stvarnika. Kar noben človek, tudi noben kralj ne zamore, kar vsi ljudje in kralji na zemlji ne premorejo — to dela On; On namreč nasituje vse živali, hranuje vrane, redí merčese v zraku, v vodi in na zemlji.

Al ne bo redil toliko več tudi tebe, človek? Ko se kakošen dvom ali kakošna skerb o tem v tvoji duši obudi, poglej le stvari, ki jih Stvarnik vsaki dan preskerbí. Naj ti bodo ptíci pod nebom, divje zverine v puščavah, in milioni stvari, za katerih ohranjenje noben človek ne skerbí — učitelji zadovoljnosti!

O zadevah državnega zajéma.

Časopis „Oest. Corr.“ razlaga koristi in zljajšave, ktere zadevajo občine ali soseske, med drugim takole: „Če cele občine ali soseske, katerim je dovoljeno svoje premoženje za zajem obrniti, se vdeležijo zajéma, jim ni treba predpisane zagotovšine ali kavcije odrajtati, ako pravočasno odplačanje prvih dveh delov, ki potem za zagotovšino podpisanega zneska ve-

ljata, dostojno zagotovijo. Soseskam je pripušeno, svoje sosesčane, ki so sicer zmožni v brištih svoj delež plačevati, za kavcijo pa vendar potrebnega dnarja nimajo, vzeti v versto tistih zneskov, ki se na imé soseske podpišejo in kot taki niso podverženi kavcii. Potem pa imajo soseske (to je, župani in odborniki, ki ravnaajo v imenu sosesk ali občin) zato skerbeti, da od svojih sosesčanov podpisane zneske dobivajo, in jim, kadar so vse brište poplačali, dolžno pismo ali obligacijo izročé, ki jim gré“.

„Na to vižo je manjšim posestnikom vdeležba pri zajemu veliko veliko polajšana, ker soseska zamore vsacega sosesčana v svojo družbo vzeti in mu tako nakloniti pripomoč, da brez potov in zamud se lahko pridruži zajemu, in da mu ni treba iskati dnarja, ki se ima scer kot zagotovšina položiti“.

„Če se pa veliko sosesčanov pridruži soseski, je pa potem tudi ona v stanu, se z večjim zneskom vdeležiti zajema, in ker je v celem cesarstvu blizu 65.000 občin ali sosesk, vsak previdi, da taka „združena moč“ veliko premore.

Ker je znano, da so sosesčani v vsem radi pri svojih, ni dvomiti, da bojo tudi pri tem posojilu vkup stopili, tolikanj več, ker jih v ti združbi omenjena zljajšava zadene“.

Ozir po svetu.

Potopisne čertice iz Petrograda.

Petrograd (Petersburg), drugo poglavno mesto rusovskega cesarstva in stolica rusovskih carov, je na vsako stran tako veličansko mesto in življenje v njem tako zanimivo, da bi utegnil J. G. Kohlov popis našim bravcem ravno tako mikaven biti, kakor je bil nam, ko smo ga v 4. zvezku podučnih in kratkočasnih bukev „Meyers Volksbibliothek“ brali.

Mesto Petrograd je v letu 1709 osnoval car Peter Véliki, in ker je tedaj eno naj novejših mest, je v njem vse tako prostorno, veliko in umno vredjeno, ulice so tako široke in dolge, tergi v tako lepih razmerah in hiše tako prostorne in na širokem, da v vsem tem se nobeno mesto primerjati ne more s Petrogradom. Kadar pri nas hiše zidajo, se prostori merijo na čevlje; v Petrogradu, ki se razprostira čez 50 kvadratnih verst, to je, toliko kakor čez kvadratno miljo ali 10.000 oralov, se je mérilo vse po večjih merah. V družih mestih stojé hiše na tesnem, kakor da bi bile vse na enem kupu; v Petrogradu je vsaka hiša s svojimi dvori velik kos zemlje, dosto prestoren na vsako stran.

Al ravno zavolj te prostornosti so hiše in krasne poslopja na pogled vse raztresene, in ker je vse tako veliko, prostorno, zračno, svetlo, redno in povsod si enako, nima Petrograd tiste različnosti, ktera je v mestih potrebna, da njih obraz ni dolgočasen. Dalje je celo veličansko mesto popolnoma ravno; nikjer ni treba stopinje gori nikjer doli, — vse je velika planjava. Posebno pozimi je vse enolično, kadar bela odeja snega pokriva tla, strehe in reko Nevo, ki skozi mesto téče. Bele stene hiš se takrat nič ne ločijo od belih tal, in se vidijo, kakor da bi ne imele zidane podstave; snežene strehe pa se vjemajo s sivim obnebjem, kakor da bi ne bile pokrivala poslopij.

Nobeno mesto pa se ne spremeni spomladi tako zanimivo kakor Petrograd — mogočna hči Neve — kadar se podnebje razjasni in sonce, raztopivši belo mertvaško odejo zime po strehah in rekah, pokaže popotniku mesto v novi opravi. Hiše se zdaj spet vidijo, da stojé naterdnih podatavah, in zeleno pisane strehe hiš, plave z zlatimi zvezdami obsejane kuplje cerkev in pozlačeni verhunci turnov razveseljujejo oči, ki dolgo ničesa družega vidile niso, kakor enolično belo barvo.